

29.05.2017

Sj/3

PL 1 00099 HELSINGIN KAUPUNKI

Opetus- ja kulttuuriministeriö

§ 628

Lausunto opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman työryhmän ehdotuksesta museopoliittiseksi ohjelmaksi

HEL 2017-003724 T 00 01 06

Päätös

Kaupunginhallitus toteaa lausuntonaan työryhmän ehdotukseksi museopoliittisesta ohjelmasta seuraavaa:

Helsinki on merkittävä museokaupunki. Kaupungilla on omat vahvat historiallinen museonsa ja taidemuseonsa. Tämän lisäksi Helsingissä toimii kansallisia museoinstituutioita, valtakunnallisia erikoismuseoita ja paljon pieniä ammatillisia tai vapaaehtoisvoimin hoidettuja erikoismuseoita. Museot ovat olennaisen tärkeä osa kaupungin kulttuuritarjontaa, ne ovat tärkeitä niin kaupunkilaisille kuin vierailijoillekin, ja rakentavat osaltaan vetovoimaista ja elinvoimaista kaupunkia.

Kaupungin omat museot kuuluvat Suomen suosituimpien museoiden joukkoon. Vuonna 2016 Suomen viisi suosituinta museokohdetta olivat kaikki Helsingissä ja kaksi niistä oli kaupungin omia museoita: kaupunginmuseo, jossa vieraili 315 334 kävijää vuonna 2016 ja HAM, jossa oli kävijöitä 253 522. Näiden viiden suosituimman museon kävijämäärät olivat reilu viidennes koko Suomen museokäynneistä.

Kaupunginmuseo ja HAM ovat määrätietoisesti kehittäneet palveluitaan ja vahvistaneet yhteistyötään. Hyvä esimerkki museoiden yhteistyöstä on vasta valmistunut yhteinen kokoelmakeskus. Se tulee tiivistämään museoiden välistä yhteistyötä entisestään.

Molemmat museot hoitavat myös alueellisia tehtäviä, kaupunginmuseo Keski-Uudenmaan maakuntamuseona ja Taidemuseo - HAM Uudenmaan aluetaidemuseona. Kaupungin toimialauudistuksen myötä toteutuvassa uudessa organisaatiossa kaupunginmuseo ja taidemuseo tulevat sijoittumaan Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalle, kulttuuripalveluiden kokonaisuuteen yhdessä kirjaston, orkesterin ja yleisten kulttuuripalveluiden kanssa.

Yleishuomioita ehdotuksesta

Museopoliittisen ohjelman visiona on, että vuonna 2030 Suomessa on Euroopan ajankohtaisimmat museot ja innostuneimmat asiakkaat. Museoalan menestystekijöitä käsitellään ohjelmassa kuuden kehittämiskokonaisuuden kautta. Niissä keskitytään museotoiminnan yleisten tavoitteiden uudistamiseen sekä osaamisen, toimintatapojen, rakenteiden ja rahoituksen kehittämistä koskeviin linjauksiin. Kokoelmatyö ja digitaalisuus nostetaan omiksi kehittämiskokonaisuuksikseen. Alueellisen museotoiminnan osalta esitetään vastuiden, rakenteiden ja rahoituksen uudistamista.

Kaupunginhallitus pitää museopoliittista ohjelmaa lähtökohtaisesti hyvänä ja oikeansuuntaisena. Toimintaympäristön muutokset ja alan muutostarpeet sekä menestystekijät on tunnistettu hyvin.

Ohjelman kuusi kehittämiskokonaisuutta toimenpide-ehdotuksineen ovat keskeisiä ja hyvin perusteltuja. Ohjelmassa ei kuitenkaan käsitellä näyttelytoimintaa omana kehittämiskokonaisuutenaan. Rajausta perustellaan sillä, että kyse on toiminnasta, jota julkinen rahoittaja ei pyri ohjaamaan. Näyttelytoiminnalla on kuitenkin mahdollista toteuttaa ohjelmaan otettuja kehittämiskokonaisuuksia. Näyttelytoiminnan jättäminen pois kehittämiskokonaisuuksista on perusteetonta senkin vuoksi, että arviolta yli puolet taidemuseoiden toiminnasta on juuri näyttelytoimintaa. Näyttelyiden rooli alueiden vetovoimaisuuden ja elinvoimaisuuden kehittämisessä sekä taidemuseoiden menestystekijänä on keskeinen. Taidemuseoiden näyttelytoiminta kerää suuria yleisöjä ja sillä on merkittävä rooli taidemuseoiden tulonhankinnassa.

Museokentän alueellisen rakenteen osalta ohjelma vaatii vielä jatko-työstöä sekä vaihtoehtoisten toimintamallien etsintää. Helsingin kaupungin toimialauudistus luo hyvän pohjan myös ohjelmassa hahmotetulle alueelliselle vastuumuseotoiminnalle. Kaupunginmuseo ja taidemuseo täyttävät ohjelman mukaiset vahvan toimijan tunnusmerkit. Kummallakin museolla on selkeä profiili, ja niiden toiminta on tavoitteellista, niillä on toimintaansa riittävät resurssit ja ne toimivat vuorovaikutteisesti ja yhteistyöhakuisesti sekä tuottavat laadukasta ja vaikuttavaa toimintaa.

Uusi kulttuuripalvelukokonaisuus ja siihen sisältyvät museot (kaupunginmuseo ja HAM) voisi olla ohjelmassa tarkoitettu alueellisen toiminnan ja tehtävien vastuutaho. Se vastaisi alueellisen museotyön ja taidemuseotyön tukemisesta ja kehittämisestä sekä kulttuuriympäristön vaalimisesta ja viranomastehtävistä. Tämän tehtävän hoitaminen edellyttää, että sille turvataan riittävä rahoitus.

Ehdotuksen taloudellisesta merkityksestä

Postiosoite
PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
helsinki.kirjaamo@hel.fi

Käyntiosoite
Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginhallitus>

Puhelin
+358 9 310 1641
Faksi
+358 9 655 783

Y-tunnus
0201256-6

Tilinro
FI0680001200062637
Alv.nro
FI02012566

Kulttuurin rahoitusjärjestelmän uudistaminen on tarkoitus tulla voimaan aseittain vuodesta 2019 alkaen. Tarkoituksena on kehittää museoiden, teattereiden ja orkestereiden rahoitusjärjestelmää siten, että se ottaa huomioon toimijakentässä ja yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset ja tulevaisuuden haasteet. Harkinnanvaraisten ja lakisääteisesti määrätyn rahoituksen suhde tullaan tarkistamaan rahoitusjärjestelmän uudistuksen yhteydessä. Lähtökohtana on, että taide- ja kulttuuripalveluiden alueellinen saatavuus turvataan tulevaisuudessa. Uudistuksen kuntavaikutukset tarkentuvat hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä, jolloin rahoituksen kriteerit ja toteutustapa täsmentyvät.

Museopoliittista ohjelmaa koskevassa ehdotuksessa todetaan, että esityksestä ei aiheudu välittömiä taloudellisia vaikutuksia kunnille tai muille museoiden järjestäjille. Siinä esitetään kuitenkin, että alueellisia tehtäviä hoitaville museoille maksettu korotettu valtionosuus korvataan jatkossa tehtäväperusteisella rahoituksella. Tähän asiaan palataan lausunnossa myöhemmin.

Valtio ja kunnat ovat museotoiminnan tärkeimpiä rahoittajia ja kattavat museotoiminnan menoista noin 80 prosenttia. Museoiden perustehtävänä on kulttuuriperinnön säilyttäminen. Vahva julkinen perusrahoitus tukee juuri tätä tehtävää ja se tulee jatkossakin turvata.

Kokoelmista, digitaalisuudesta ja vuorovaikutuksesta

Kokoelma- ja tietovarannot nimetään ohjelmassa selkeästi museotoiminnan perustaksi. Osallistuminen ja vuorovaikutus nostetaan esille kokoelmatyön voimavarana ja kehittämissuuntana, mitä kaupunginhallitus pitää tärkeänä linjauksena. Valtakunnallisen kokoelmayhteistyön, TAKOn, saama keskeinen rooli on myös ilahduttava, koska se on jo nyt edistänyt hyvien käytäntöjen ja resurssien jakamista kentällä.

Kokoelmien digitaalisen saavutettavuuden lisääminen ja uudenlaiset digitaaliset palvelut ja toimintatavat (mm. joukkoistaminen) ovat saaneet ohjelmassa oman osuutensa ja niiden merkitystä korostetaan. Uusien työkalujen kehittäminen ja käyttöönotto vaatii voimavaroja, ja edellyttää myös uusia rahoitusmahdollisuuksia, joita ohjelmassa ei tältä osin kuitenkaan esitetä.

Ohjelmassa esitetään, että olisi luotava ratkaisuja tekijänoikeus- ja henkilötietolakien tarkoittamien aineistojen käytölle tekijän oikeuksia kunnioittaen. Toimenpiteissä eivät korostu museoiden oikeus käyttää kokoelmiaan ja turvata sitä kautta toimintaedellytyksiään. Yhteisen kulttuuriperinnön mahdollisimman laaja ja monipuolinen jakaminen olisi nähtävä yhtenä keskeisenä lähtökohtana, joka tulee turvata.

Museokentän toiminnallinen, rakenteellinen ja rahoituksellinen uudistus

Lausunnossa on rakenteelliseen uudistuksen osalta keskitytty komentoimaan maakuntamuseotoimintaa koskevia uudistusehdotuksia. Ohjelman tavoitteena on tasapainottaa alueellisen museopalvelun tarjontaa, alueiden tarpeet ja rahoituksen rakenne. Alueelliset asiantuntijat ja kehittämistehtävät esitetään jatkossa hoidettaviksi alueellisissa vastuumuseoissa, joihin koottaisiin sekä kulttuuriperintöön että taiteeseen liittyvät alueelliset tehtävät sekä mahdollisuuksien mukaan myös luonnonperinnön asiantuntijatehtäviä. Ohjelman tavoitteena on vahvempien toimintayksiköiden kehittyminen ja palvelujen saatavuuden parantaminen. Vastuu alueellisista tehtävistä olisi kullakin toimialueella pääsääntöisesti yhdellä ylläpitäjällä, mutta voisi ulottua myös useamman maakunnan alueelle. Ohjelman mukaan Opetus- ja kulttuuriministeriö päättää vastuualueista museon ylläpitäjän hakemuksen perusteella. Jos jokin vastuumuseo ei haluaisi tai pystyisi hoitamaan kaikkia tehtäväkokonaisuuksia, voitaisiin ne poikkeustapauksissa siirtää toisen vastuumuseon hoidettavaksi.

Linjaus nykyistä isommista ja osaavammista alueellisista vastuumuseoista on perusteltu. Ohjelmassa ei ole kuitenkaan riittävästi pohdittu alueiden erilaisuutta. Esimerkiksi Uudenmaan alueella toimii nykytilanteessa kolme laajan palvelun maakuntamuseota, Länsi-, Keski- ja Itä-Uudellamaalla. Lisäksi suurimmat paikallis- ja kaupunginmuseot vastaavat tietyistä asiantuntijatehtävistä esimerkiksi kulttuuriympäristöä koskien. Niiden palvelut ovat nyt saatavissa lähipalveluina, eikä niitä tarvitse hakea maakunnan keskuksesta. Alueellisen toiminnan keskittäminen yhdelle toimijalle ei näin ollen paranna palvelujen saatavuutta ainakaan Uudellamaalla. Siksi olisi tärkeää kartoittaa myös verkosto- ja yhteistyömuotojen ja työnjaon mahdollisuudet. Tähän voidaan yhdistää yhdelle museolle annettava kokoava ja koordinoiva rooli.

Julkisen taiteenhankinta ja hallinnointi on yksi HAM Helsingin taidemuseon ydintoiminnoista ja taidemuseolla on siitä pitkä kokemus. Toiminta on laajaa verrattuna moneen muuhun kaupunkiin. Tästä syystä julkinen taide voisi olla yksi HAMin vastuumuseona alueelle tarjoama räätälöity tehtävä.

Ohjelma ei anna vastausta siihen, miten alueellinen museotyö hinnoitellaan, ja miten rahoituksesta rakennetaan kannustava. Ohjelmassa todetaan, että nykytilanteesta poiketen rahoitus tulee jatkossa määräytymään alueellisen vastuumuseon hoitamien tehtäväkokonaisuuksien perusteella. Kriteerit ja toteutustapa on tarkoitus täsmentää valtioneusuudistuksen yhteydessä. Jatkotyössä on tärkeää, että tehtävät ja palvelukokonaisuudet määritellään ja muotoillaan selkeästi. Rahoituspohja kaipaa myös tarkentamista. Ohjelmassa esitetään mallia, jossa alueellisesta asiantuntija- ja kehittämistehtävästä syntyvien kustannus-

ten maksamisesta solmitaan alueen kuntien kanssa vapaaehtoisia sopimuksia. Malli ei vaikuta kovin realistiselta.

Museopoliittinen ohjelma kytkeytyy tiiviisti valtion kulttuurille suuntaaman rahoitusjärjestelmän kokonaisuudistukseen. Ehdotetussa mallissa valtion rahoitus koostuu kolmesta osasta eli henkilötyövuosipohjaisesta perusrahoituksesta, uudesta tehtäväperusteisesta osasta ja harkinnanvaraisista avustuksista. Tämä perusrakenne on hyvä, mutta jatkovalmistelussa rahoitusjärjestelmän toimivuudesta ja rahoituksen kohdentumisesta museoiden perustyöhön tulee tarkoin huolehtia. Samalla on huomattava, että Helsingin kaupunki on jatkossakin omien museoidensa tärkein rahoittaja. Yksityisen rahoituksen rooli on kasvamassa. Kaupunginhallitus pitääkin perusteltuna, että ohjelmassa asetetaan valtiolle velvollisuus selvittää mahdollisuudet laajentaa museoille tehtävien lahjoitusten verovähennysoikeutta.

Ohjelmassa puhutaan rahoitusjärjestelmän uudistamisen yhteydessä myös vaikuttavuuden mittaamisesta. Siinä todetaan, että vaikuttavuutta ei voida tehdä vain kävijämäärillä, vaan museotoiminnan ja -palveluiden monimuotoisuus tulee tunnistaa. Vaikuttavuuden mittaamisen tavat ja vastuutaho jäävät ohjelmassa kuitenkin avoimeksi.

Ohjelmassa kiinnitetään huomiota museoiden kulurakenteen uudistamiseen. Henkilöstö- ja kiinteistökulujen osuus on useimmilla museoilla noin 80 prosenttia määrärahoista. Samassa yhteydessä ohjelmassa otetaan esille palkkatason saattaminen kilpailukykyiseksi. Tämä nostanee henkilöstökulujen osuutta edelleen. Ohjelmasta ei löydy helposti toteutettavia keinoja kulurakenteen keventämiseksi. Tulojen kartuttamiseksi ohjelmassa on mainittu joitain keinoja, kuten palvelujen myynti koulutus- tai sosiaalisektorille. Tällaisella myynnillä tuskin pystytään toimintaa laajasti rahoittamaan. Samaan aikaan Open data -ajattelu vaikuttaa niin museoiden ansaintalogiikkaan kuin kulurakenteeseen mm. palvelin- ja ict-kehityskustannuksien kautta.

Menestyksenkäs museotoiminta tulee jatkossakin vaatimaan julkisen vallan panostusta henkilöstöön ja tiloihin. Museotoiminnan kannalta on olennaisen tärkeää, että julkisen rahoituksen pitkäjänteisyys ja ennustettavuus säilytetään uudistuksessa. Kaikkien ammattimaisesti toimivien museoiden rahoituksesta tulee pitää huolta.

Kulttuuriympäristötyöstä

Kulttuuriympäristötyön näkökulmasta on merkittävää, että ohjelman toimenpide-ehdotuksissa nostetaan esille mm. uusien osallistumisen ja osallistamistapojen etsiminen, samoin kulttuuriympäristökoulutuksen vahvistaminen osana museoiden toimintaa edistää kulttuuriympäristöjen ymmärrystä ja arvostusta. Vapaaehtoistoiminnan lisääminen ja

mahdollistaminen vahvistavat niin ikään kansalaisten kulttuuriympäristösuhdetta.

Ohjelmassa esitetty alueellisten vastuumuseoiden järjestelmä on erityisesti kulttuuriympäristötyön näkökulmasta haasteellinen. Uudellamaalla toimii tällä hetkellä kolme maakuntamuseota. Suomen väkirikkaimman kasvukeskuksen maankäyttöön ja rakentamiseen liittyvät muutospaineet ovat erityisen merkittävät. Resursseja kulttuuriympäristön ja maiseman vaalimiseen tulee olla tulevaisuudessa käytössä vähintäänkin saman verran kuin nykyään. Länsi-Uudenmaan, Keski-Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan maakuntamuseoiden välisen työnjaon osalta on mahdollista tehdä uudelleenarviointia siitä, mihin kulttuuriympäristön vaalimistyön osa-alueisiin eri museot voisivat keskittyä. Uusimaa on kuitenkin laaja ja tiiviisti rakennettu alue, jossa maankäytön muutosten, rakennusten käyttötarkoituksen muutosten ja yksittäisten asiakkaiden ja hankkeiden lukumäärä on merkittävästi suurempi ja jatkuvasti kasvava verrattuna muihin maakuntiin. Nykyinen alueellinen työnjako Länsi-Uudenmaan, Keski-Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan maakuntamuseoiden välillä, ja ottaen vielä huomioon Espoon kaupunginmuseon ja Vantaan kaupunginmuseon vastuualueet, turvaa hyvät kulttuuriympäristön asiantuntijapalvelut laajasti koko maakunnan alueella.

Osaamisesta ja työnkuvista

Kaupunginhallitus pitää myönteisenä, että ohjelmassa tunnistetaan museoammattilaisen osaamisen ja työnkuvan monipuolistuminen ja laaja-alaisen täydennyskoulutuksen merkitys edellytyksenä museoiden kehittymiselle.

Esittelijä

apulaiskaupunginjohtaja
Ritva Viljanen

Lisätiedot

Leena Mickwitz, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36054
leena.mickwitz(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Ehdotus museopoliittiseksi ohjelmaksi
- 2 Lausuntopyyntö 24.3.2017 määräjän jatkamisesta

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Otteet

Ote
Lausunnon pyytäjä

Otteen liitteet
Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Helsingin kaupunki
Kaupunginhallitus

Pöytäkirjanote

21/2017

7 (7)

29.05.2017

Sj/3

PL 1 00099 HELSINGIN KAUPUNKI

Pöytäkirjanote on lähetetty asianosaiselle 12.6.2017.

Kaupunginhallitus

Lauri Menna
pöytäkirjanpitäjä

Postiosoite
PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
helsinki.kirjaamo@hel.fi

Käyntiosoite
Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginhallitus>

Puhelin
+358 9 310 1641
Faksi
+358 9 655 783

Y-tunnus
0201256-6

Tilinro
FI0680001200062637
Alv.nro
FI02012566

MUUTOKSENHAKUOHJEET

MUUTOKSENHAKUKIELTO

Tähän päätökseen ei saa hakea muutosta, koska päätös koskee asian valmistelua tai täytäntöönpanoa.

Sovellettava lainkohta: Kuntalaki 91 §